

1. Алфімов Д. В. Особистісно орієнтована технологія виховання лідерських якостей школярів. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2013. Вип. 5 (58). С. 27-36.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
3. Моїсеєв С. О., Іванечко Л. М. Інноваційні технології виховання учнів загальноосвітньої школи. Таврійський вісник освіти. 2015. № 1 (49). С. 16-22.
4. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. / за ред. І. Зязюна, О. Пехоти. Київ: Видавництво А.С.К., 2003. 240 с.
5. Сіданіч І. Л. Педагогічні технології духовно-морального виховання дітей в історії вітчизняної педагогіки і школи. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка». 2014. Вип. 27. С. 125-132.
6. Стандарт вищої освіти України для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта; затверджено та введено в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 23.03.2021 р. № 357. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/013-Pochatk.osvita-bakalavr.28.07.pdf>
7. Свириденко С. О. Педагогічні технології виховання самостійності учня. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. 2010. Вип. 14. Книга І. С. 460-469.

Оксана Онопрієнко,

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,

завідувач відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко,

Інститут педагогіки НАПН України, Україна

НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НУШ: ОЧІКУВАННЯ, РЕАЛІЇ І НЕРОЗВ'ЯЗАНІ ПРОБЛЕМИ

Навчально-пізнавальна діяльність молодших школярів у Новій українській школі розгортається в полі чинності Державного стандарту початкової освіти [1]. Цей документ не лише нормативно задає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів початкової ланки, а й визначає вектори розвитку освітнього процесу на наступних ступенях. Розроблення стандарту початкової освіти відбувалось як перша частина Державного стандарту загальної середньої освіти, що створювало об'єктивні передумови для забезпечення цілісності та неперервності якісної модернізації змісту в усій школі на єдиних методологічних засадах [2]. Зокрема, визнано компетентнісний підхід як філософську, конструктивну основу побудови всіх ланок освіти. Рішення про концептуальну єдність підходів дало змогу наскрізно використовувати універсальні характеристики ключових компетентностей. Відтак, їх перелік є спільним для всіх ланок освіти; вони формуються наскрізно засобами всіх освітніх галузей. Так само на спільних ціннісних принципах ґрунтуються стандарти кожного рівня освіти.

Якими ж є базові положення стандарту та як вони виявляються у побудові навчально-пізнавальної діяльності молодшого школяра?

Передусім це реалізація принципів дитиноцентрованості та природовідповідності. Втілення цих положень на нормативному й прикладному рівнях пов'язане з урахуванням у навчанні не лише актуальних потреб сучасної дитини, а й із забезпеченням потенціалу для її перспективного розвитку, з готовністю продовжувати навчання в базовій школі. У зв'язку з цим навчально-пізнавальна діяльність учнів на адаптаційно-ігровому етапі реалізується на основі змісту, придатного для опрацювання його молодшими школярами самостійно або за незначної підтримки з боку дорослого. У психології таку ситуацію відносять до діяльності дитини у зоні актуального розвитку. Проте

для стимулювання поступу у формуванні особистості молодшого школяра в навчанні необхідні ресурси для потенційного зростання. Йдеться про навчальний зміст, для освоєння якого наявних можливостей дитини стає недостатньо; він на рівень складніший і для його освоєння потрібне щільніше управління з боку дорослих. Таким чином забезпечується діяльність у зоні актуального розвитку дитини. Водночас, як свідчать емпіричні дані нашого дослідження, значна кількість учителів прагнуть безпосередньої участі в діяльності школярів; в освітньому процесі яскраво помітна схильність до використання спрощеного навчального матеріалу, деяка боязнь підняти планку вимог на вищий рівень складності. Цим самим гальмується розвиток дітей, особливо школярів із більшими пізнавальними можливостями та потребами.

Важливими принципами, урахованими в стандарті, є забезпечення наступності і перспективності змісту освіти для розвитку дитини. Ці принципи виразно проявляються у визначеннях обов'язкових результатів навчання. Своєю чергою зміст навчально-пізнавальної діяльності учнів на кожному етапі навчання повинен спиратися на попередній досвід дитини, та має вбирати зміст, перспективно націлений на досягнення вимог наступного етапу або наступної ланки освіти. Вивчення масового педагогічного досвіду показує, що переважаюча більшість учителів сповна реалізують вказаний принцип в освітньому процесі. Водночас все ще наявна неузгодженість нормативної бази на рівні освітніх програм для різних ланок освіти, що змушує визнавати досі нерозв'язаною проблему наступності між початковою школою і дошкіллям, між базовою середньою школою і початковою.

З огляду на впровадження компетентнісного підходу як концептуальної домінанти навчання у сучасній початковій школі, значущими принципами є поєднання доступності й науковості змісту та практичної спрямованості результатів освіти. Такі принципи можуть виявитись, зокрема, у залученні учнів до виконання в межах навчального предмета систем завдань, що забезпечують формування у дітей здатності актуалізувати, інтегрувати й застосувати набутий досвід діяльності для розв'язування доступних віку

навчально-пізнавальних і практичних проблем. Ці системи зазвичай укладаються із завдань, що відображають поступовість у розвитку діяльності, це зокрема завдання на: активізацію та актуалізацію попереднього досвіду; використання елементів досвіду для відкриття нового знання чи способу виконання розумової чи практичної дії; репродуктивне відтворення нової навчальної інформації; інтегрування здобутої нової навчальної інформації з попередньо освоєним змістом; самостійне практичне виконання у звичному та змодельованому життєвому контекстах.

Як відомо, компетентності формуються і виявляються лише в діяльності. Тому серед визначальних ідей стандарту доцільно згадати принцип навчання у діяльності. Цей принцип є своєрідним маркером, що дозволяє відрізнити новітні підходи до побудови початкової освіти від застарілих. Діяльнісний підхід, як психологічне підґрунтя організації освітнього процесу в початковій школі, забезпечує реалізацію механізмів формування людського досвіду через адекватні прийоми і способи здійснення навчальної діяльності [3]. Істотним аспектом реалізації вказаного принципу є створення оптимальних умов для вироблення в учнів способів діяльності, які за суттю є універсальними й забезпечують досягнення загальних результатів навчання та формування спільних для всіх компетентностей умінь. Визначальною властивістю навчальної діяльності у сучасній школі є її дослідницький і пошуковий характер. Розпізнати ці характеристики в освітньому процесі можна за різними способами постановки навчальних задач, як то: наявність мотиваційного складника виконання навчальної задачі; створення проблемної ситуації шляхом зіставлення нового із раніше вивченим, спонукання до дослідження впливу зміни на виконання навчальної дії; виокремлення орієнтувальної основи дії у вигляді зразка, схеми, пам'ятки, алгоритму тощо; підведення до узагальнення; рефлексивні операції. Водночас зібрані емпіричні дані переконують у схильності вчителів початкової ланки користуватись здебільшого пояснювально-ілюстративними методами навчання; діяльнісні методи навчання

та дослідницький підхід слабо проглядаються в змісті і формах діяльності на уроках.

Побудова освітнього процесу в початковій школі нині орієнтується на особистість дитини, на повагу до її прав і свобод. Нові смисли в меті початкової освіти (всебічний розвиток дитини відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб та інші) мають вирівняти перекис від роботи в класі «на загаль», тобто від фронтальної діяльності, у бік посиленої індивідуалізації. Тому вислів – знати, поважати і враховувати індивідуальність кожного, це не гасло, а обов'язкова умова успішності нової школи [2]. Особистісно орієнтований підхід до навчання, як дидактична й психологічна основа здійснення освітнього процесу в сучасних умовах, забезпечує задоволення освітніх потреб дітей відповідно до їхніх пізнавальних можливостей та інтересів з урахуванням особливостей інтелектуального, емоційного і фізичного розвитку [3]. Цей принцип покликаний виховувати й утверджувати самодостатність, гідність дитини. Такі людські якості, як чесність, наполегливість, доброта, чуйність, справедливість, патріотизм, громадянська відповідальність, у наш час є особливо затребуваними українським суспільством. Це модель громадянина, на якого покладаються великі сподівання в плані відбудови нашої країни. Тому освітній процес повинен насичуватись діяльністю такого спрямування.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» від 21 лютого 2018 року № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>.
2. Савченко О. Я. Початкова школа в контексті ідей Нової української школи. Рідна школа. 2018. № 1–2. С. 3–8.
3. Ляшенко О. І. Модернізація змісту освіти як чинник реформування української школи. Фізика як змістовий і концептуальний елемент природничої освіти і її роль у процесі розбудови Нової української школи: матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції «Чернігівські методичні читання з фізики та астрономії. 2019». Чернігів, 2019. С. 3–5.

Наталія Опанасенко,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки, теорії та методики початкової освіти

Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Україна;

Вікторія Вакуліч,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

факультету педагогічної освіти, менеджменту і мистецтва

Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Україна

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти (затверджений 2018 р.) метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1, с. 4]. Мета досягається через формування ключових компетентностей у молодших школярів, зокрема вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, підприємливість та фінансова грамотність [1, с. 4-5]. Формування цих компетентностей у молодших школярів Нової української